

УКРАЇНСЬКА СУСПІЛЬНА ГЕОГРАФІЯ ПОЧАТКУ ХХІ СТОРІЧЧЯ: ПРОВІДНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ

Ключові слова: українська суспільна географія, напрямок досліджень, вчений

Вступ. Постановка проблеми. Початок нового тисячоліття для української та світової суспільно-географічної науки пройшов під знаком якісних перетворень у напрямку подальшої актуалізації, інтенсифікації, диференціації, інтеграції та фундаменталізації наукового суспільно-географічного знання. Перше десятиліття ХХІ сторіччя у царині суспільно-географічних досліджень ознаменоване декількома принципово важливими моментами: істотним розширенням спектру досліджуваної тематики, поглибленим вивченням окремих проблемних ділянок та вузлових питань суспільної географії як складної, логічно структурованої, широко розгалуженої й водночас внутрішньо цілісної системи наукових дисциплін, а також зародженням та подальшим утвердженням низки нових напрямків наукових студій. Проте визначальною рисою розвитку нашої науки упродовж десятиліття, що минуло, стало суттєве зростання ваги і відчутне посилення соціальної домінанти у структурі суспільно-географічного знання.

Слід також відзначити, що теперішній стан розвитку людської цивілізації спричинив появу низки новітніх напрямів наукових досліджень, покликаних до життя неспинним і всезростаючим науково-технічним прогресом, глибокими соціально-культурними та світоглядними трансформаціями, виникненням і поширенням нових форм геопросторової організації людського суспільства. Деякі з новітніх наукових напрямів знаходяться у зародковому стані, інші ж перебувають на стадії організаційного становлення. Треті вже встигли добре зарекомендувати себе, маючи фундаментальні науково-методологічні розробки, засадничі концептуально-теоретичні напрацювання, достатньо опрацьовану термінологічну систему, усталену множину наукових понять і категорій. Отже, можна спрогнозувати подальшу інтенсифікацію наукових пошуків та пізнавальної активності у межах даних галузей знань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висвітленню творчих здобутків, наукового доробку, сутнісних особливостей та внутрішньої логіки розвитку окремих напрямків суспільно-географічного знання початку нового тисячоліття присвячено праці провідних українських вчених соціо-економіко-географів сьогодення – С. І. Іщука, К. В. Мезенцева, Я. Б. Олійника, М. Д. Пістуна, А. В. Степаненка, О. Г. Топчієва, О. І. Шаблія тощо. Окрім вищеназваних науковців, змістовні роботи з даної

проблематики опублікували такі дослідники, як Ю. І. Кандиба, Н. В. Краснопольська, С. М. Шевчук та ін.

Формулювання цілей статті. Постановка завдання. Головним завданням нашого дослідження вважаємо висвітлення найбільш вагомих здобутків вітчизняної суспільно-географічної науки початку XXI століття у контексті об'єктивних реалій сьогодення. Ставимо собі за мету оцінити творчий доробок національної суспільно-географічної науки у розрізі провідних напрямків наукового знання, дати стислий аналіз персонального внеску в українську суспільну географію провідних вчених соціо-економіко-географів першого десятиліття нового сторіччя.

Виклад основного матеріалу. Істотні зрушення відбулися упродовж останнього десятиріччя у системі функціонування та розвитку галузей матеріально-виробничої діяльності. Якщо для періоду 1990-х років були притаманні такі деструктивні риси, як катастрофічне падіння обсягів промислового та сільськогосподарського виробництва, стрімкий занепад індустріальних та агротехнічних потужностей, неухильне старіння основних виробничих фондів, масове згортання багатьох соціально значущих галузей економіки, масштабне закриття великої кількості промислових підприємств, безупинний відтік найбільш досвідчених та кваліфікованих фахівців з більшості структурних ланок національного господарства, то упродовж 2000-х років ситуація почала відчутно змінюватися. Спостерігалось певне покращення економічної ситуації, пожвавлення бізнесової активності, активізація підприємницької діяльності, розвиток приватної ініціативи, поступове нарощування та подальше зміцнення виробничого потенціалу. Непересічне значення мало ухвалення згідно з указом Президента України від 12 лютого 2003 року Концепції державної промислової політики. Продовження курсу на структурну перебудову господарського комплексу держави, започаткованого у попередні роки, характеризувалося посиленням тенденцій у напрямку збільшення частки новітніх виробництв, орієнтованих на висококваліфіковану і вузькоспеціалізовану робочу силу, високоосвічені кадри. Україні було надано статус країни з ринковою економікою, а також прийнято до лав Світової організації торгівлі (СОТ). Вищезазначені якісні зрушення не могли позитивно не вплинути на подальше розгортання та значну активізацію досліджень у галузі географії промислової та агровиробничої діяльності. Концептуальні основи дослідження територіальної структури господарського комплексу в умовах структурної перебудови економіки, глибоких трансформаційних перетворень, формування високорозвиненого конкурентного середовища опрацьовано у колективній монографії співробітників відділу суспільно-географічних досліджень Інституту географії НАН України «Територіальна структура господарства і розселення населення в Україні» [27].

Висвітленню різнопланових питань територіальної організації промислового виробництва та міжгалузевих промислово-територіальних комплексів України присвячена праця професора *С. І. Іщука* «Промислові комплекси України: наукові основи територіальної організації» [13].

Першочергова увага в даній роботі приділена обґрунтуванню теоретичних підвалин географії промисловості. Логічним вираженням процесу подальшого розвитку, істотного поглиблення наукових підходів, суттєвого розширення кола досліджуваних питань та значної актуалізації даної проблематики стали роботи *С. І. Іщука і О. В. Гладкого* «Географія промислових комплексів» (2011) і «Техніко-економічні основи промислового виробництва» (2011). Зазначеними вченими також було змістовно оцінено й всебічно узагальнено наявний досвід регіонального менеджменту з позицій суспільної географії та запропоновано концепцію формування Столичного адміністративного регіону у монографії «Київська господарська агломерація: досвід регіонального менеджменту» (2005). Структурні особливості та механізм розвитку трансформаційних процесів у промислових територіальних системах системно розкрито в дослідженні *В. І. Захарченка* «Трансформаційні процеси у промислових територіальних системах України» [12]. Теоретико-методологічне обґрунтування засадничих ознак та глибоке осмислення онтологічної сутності промислових агломерацій з позицій суспільної географії здійснив *О. В. Гладкий* у монографічному дослідженні «Наукові основи суспільно-географічних досліджень промислових агломерацій» [6]. Значенню промисловості як чинника регіонального розвитку та науковому обґрунтуванню пріоритетних напрямків промислової політики незалежної України присвятив свою монографію *Г. П. Підгрушний* [21].

Ґрунтовний суспільно-географічний аналіз особливостей розвитку регіонального агропродовольчого комплексу в умовах реформування відносин власності, трансформаційних процесів в економічному житті країни та становлення ринкової системи господарювання виконав *П. О. Сухий* у монографії «Агропродовольчий комплекс Західноукраїнського регіону» [26]. На сьогоднішній день суспільній географії має належати важлива роль у системі науково-концептуального обґрунтування державно-стратегічних пріоритетів розвитку агросфери. Водночас непересічною значущістю відзначаються дослідження з позицій суспільної географії нових викликів, що постають перед АПК України.

Слід також відзначити, що на рубежі тисячоліть відбулося істотне розширення кола питань, що належать до предметного поля географії агропромислових комплексів, внаслідок чого сформувалася низка нових напрямів досліджень у рамках даної галузі знань. Категорію останніх складають вивчення проблем забезпечення продовольчої безпеки держави, просторової специфіки та територіальних аспектів функціонування селянських (фермерських) господарств, механізмів розвитку малого підприємництва в агропромисловому комплексі, дослідження окремих складових сучасної ринкової інфраструктури комплексу (агробіржі, агроторгові доми, аукціони, іпотека, виставкова діяльність тощо). Дедалі більша увага приділяється регіональним проблемам розвитку агросфери, сутнісним особливостям розвитку і специфічним рисам функціонування регіональних агропромислових комплексів.

Неабиякої соціальної гостроти набула потреба у системному вивченні сільських депресивних регіонів України крізь призму суспільної географії, а також необхідність всебічного суспільно-географічного аналізу територіальної депресивності у контексті глибокої й затяжної демографічної кризи, що охопила територію низки адміністративних областей нашої держави. Науково-методологічне підґрунтя даного напрямку заклали праці М. О. Барановського, Г. В. Балабанова та інших українських вчених. На цьому поприщі особливо слід відзначити активну й цілеспрямовану діяльність професора Ніжинського державного педагогічного університету імені Миколи Гоголя *М. О. Барановського* [3].

На нинішньому етапі розвитку суспільно-географічного знання чималими науково-пізнавальними можливостями вирізняється *географія населення і розселення*. У межах даної галузі знань склалася низка фактично самостійних напрямків дослідження, кожен з яких відзначається вагомими досягненнями та є вкрай актуальним з погляду сьогодення. Зокрема, широке коло засадничих питань географії сільського розселення, або *георуралістики* всебічно висвітлюється на сторінках монографії професора *А. І. Доценка* «Сільське розселення в Україні: динаміка та структура» [10]. Фундаментальний характер має праця науковця «Територіальна організація розселення: теорія та практика», що являє собою науковий синтез теоретико-методологічних здобутків, творчих досягнень і системних напрацювань української географії розселення населення початку ХХІ століття [11].

Вивченням геопросторових аспектів етнонаціональних взаємин, етногеографічних особливостей української етнічної спільноти та геоетнополітичних проблем державного розвитку України активно займається професор Львівського національного університету імені Івана Франка *М. С. Дністрянський*. Вагомим досягненням вченого є опрацювання концептуальних підвалин *етнополітичної географії* як важливої складової етногеографічних знань. Першочергове значення для розвитку української етнічної географії ХХІ століття мають праці вченого «Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики» (2006) та «Етногеографія України» (2008). У царині висвітлення процесів міжетнічної взаємодії українців з іншими народами, зокрема в історичній ретроспективі, особливо вагомим є науковий доробок *В. І. Наулка*. Етногеографія українського зарубіжжя та різноманітні аспекти життєдіяльності закордонного українства широко висвітлюються у низці праць *І. І. Винниченка*. Засадничі особливості та визначальні риси сучасного стану етномовної ситуації в Україні в суспільно-географічному аспекті розкрив *Р. М. Лозинський* у докторській дисертації та монографії «Мовна ситуація в Україні: суспільно-географічний погляд» (2008). Глибокий суспільно-географічний аналіз розвитку регіональних систем розселення в демогеографічному вимірі виконав *В. О. Джаман* [8]. На сьогоднішній день інтенсивно розвивається нова сфера досліджень у межах географії населення – суспільно-географічне вивчення якості життя населення.

Розробкою теоретичної бази та опрацюванням концептуально-методологічних підвалин даного напрямку ґрунтовно займається *І. В. Гукалова*, яка захистила на цю тему докторську дисертацію і видала наукову монографію «Якість життя населення України: суспільно-географічна концептуалізація» [7].

Розвиток академічної суспільної географії змістовно проаналізовано у монографії співробітників Інституту географії НАН України [5]. Оцінку творчого доробку вітчизняної суспільно-географічної науки минулого – початку теперішнього століття здійснено в узагальнюючій монографії професора *М. Д. Пістуна* [22] та у низці наукових публікацій та вченого. Дослідження наукового потенціалу української географічної науки, зокрема її суспільної ланки, особливостей територіальної організації даного потенціалу і проблем його використання здійснила *Н. В. Краснопольська* в дисертації «Науковий потенціал української географії: формування, розміщення, напрями» (2006). У 2007 р. опублікована праця *Я. Б. Олійника* і *Н. В. Краснопольської* «Географічна наука в Україні: становлення і розвиток». Розвиток методологічних основ суспільної географії в Україні у ХХ столітті розглянуто в дисертації *С. М. Шевчука* (2008). Розвиткові суспільно-географічної думки в Харківському регіоні присвятив своє дисертаційне дослідження *Ю. І. Кандиба* [14].

Дедалі більшої актуальності набували упродовж 2000-х років *політико-географічні та геополітичні студії*. Найбільшими досягненнями у даній царині наукового знання відзначається львівська суспільно-географічна школа. Зокрема, професор *М. С. Дністрянський* опублікував засадничі політико-географічні праці: «Україна в політико-географічному вимірі» (2000), «Геополітичні доктрини і підходи: критичний аналіз методології» (2003), «Політична географія та геополітика України» (2010), «Геополітика» (2011); професор *С. В. Трохимчук* активно опрацьовує проблематику політичної географії світу, розробляє питання місця України на політичній карті світу та її ролі у світовому геополітичному просторі. Вивченням геополітичної діяльності в регіональному вимірі у контексті актуалізації проблематики сталого розвитку поглиблено займається ректор Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського академік *М. В. Багров* [2]. Над проблемою обґрунтування світоглядно-ментальних концептів національної геополітики незалежної України активно працює професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка *П. О. Масляк*. Дедалі більшу роль відіграють нині дослідження у галузі *електоральної географії*, що вивчає територіальну організацію політичних вподобань населення, регіональні особливості виборчого процесу та географічні аспекти функціонування партійно-політичних систем. У цьому напрямку найбільш вагомим є доробок *Є. А. Хана* та *В. Б. Шишацького*.

За сучасних умов міжнародного становища Української держави та життєдіяльності українського соціуму слід очікувати подальшого пошквалювання наукових пошуків у даній ділянці знань. З нашої точки зору, у найближчому майбутньому першочергову увагу доцільно було б приділити

дослідженням історії розвитку геополітичної думки в середовищі української діаспори у повоєнний період. Також варто сподіватися на активну роботу українських фахівців у напрямку розробки та наукового обґрунтування суспільно-географічних засад геополітичної доктрини незалежної України, а також актуалізації геостратегічних орієнтирів її національно-державного поступу.

Значного поширення набули упродовж останнього десятиліття також *соціально-географічні дослідження*. Зокрема, у 2003 р. *Л.М. Немець* у монографії «Стійкий розвиток: соціально-географічні аспекти (на прикладі України)» репрезентувала соціально-географічне бачення концепції стійкого розвитку. Перспективам гармонійного розвитку сільських територій України у контексті ринкових перетворень в національній економіці сучасного українського суспільства присвячена робота професорів *Я.Б. Олійника* і *А.В. Степаненка* «Соціальний розвиток села і територій сільського типу» [20]. *Л.Т. Шевчук* опублікувала навчальний посібник з соціальної географії для потреб вищої школи (2007).

З початку нового тисячоліття спостерігається значне посилення зацікавленості дослідників проблемами *географії культури*. Особливо слід відзначити ґрунтовне монографічне дослідження та докторську дисертацію *І.І. Ровенчака* «Географія культури: проблеми теорії, методології, методики», присвячене окресленню кола вузлових питань, обґрунтуванню стрижневих наукових категорій та висвітленню засадничих проблем розвитку географії культури [23].

Чималих успіхів досягли українські вчені у вивченні регіональних особливостей освітнянської сфери та територіальної організації наукової діяльності. У даній царині найбільш суттєвим є доробок *Т.Ю. Мельниченко*. Непересічним значенням у контексті сучасних реалій відзначається дослідження з суспільно-географічних позицій некомерційних галузей соціального комплексу. Дана проблематика найповніше розкрита в працях *В.І. Куценко*, *Т.І. Шпараги* і *Л.Л. Богуш*.

Не втрачає своєї соціальної ваги й наукової актуальності така галузь соціально-географічних знань, як *рекреаційна географія*. У монографіях *О.О. Бейдика* «Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування» [4] та *О.О. Любіцевої* «Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти)» [19] розглянуті важливі питання названого напрямку.

Ще з перших років української незалежності в Україні розпочалося формування нового важливого і актуального напрямку суспільної географії – *геоінформаційного*, або *інформаційно-географічного*. Найвизначнішим науковим здобутком вітчизняної інформаційної географії минулого десятиріччя стало створення згідно Указу Президента України (2001 р.) фундаментального картографічного видання – «Національний атлас України». Розробці теоретико-методологічної бази та концептуальних засад інформаційної географії присвячена монографія академіка НАН України професора *М.В. Багорова* «Географія в інформаційному світі» [1]. Глибоке

узагальнення досягнень української картографічної думки і перспективи подальшого розвитку національної картографії розглянуто у роботі доктора географічних наук *P.I. Сосси* [25].

Від початку 90-х років минулого століття значного поширення набув новітній напрямок сучасності – *концепція сталого розвитку*. В Україні системно опрацьовує цю проблему доктор географічних наук *С. А. Лісовський*. У 2007 році вийшла в світ монографія вченого «Основи сталого (збалансованого) економічного, соціального, екологічного розвитку» [18].

Україна матиме повноцінний шанс та реальні можливості стати на шлях сталого, збалансованого розвитку лише за умови комплексного використання усіх складових інтегрального суспільно-географічного потенціалу, структурної перебудови національного господарського комплексу та докорінної модернізації економічної бази держави. Успішна реалізація зазначених пріоритетів вимагає масштабного впровадження найновіших досягнень науково-технічного прогресу, цілеспрямованої та послідовної інтелектуалізації усіх напрямків, сфер і секторів людської діяльності, всебічного використання передового вітчизняного та зарубіжного управлінського досвіду у царині природокористування, якісного зміцнення та подальшої розбудови широкої мережі профільних навчальних закладів з підготовки висококваліфікованих кадрів. Важливими завданнями державного значення також мають стати забезпечення належного освітнього рівня широких верств українського суспільства, формування високої культури природокористування та утвердження екологічної свідомості громадян незалежної України, виховання почуття особистої відповідальності та сумлінного ставлення до ощадливого використання природних багатств й збереження навколишнього середовища. Допоки ж вищезазначені невідкладні пріоритети не будуть у повному обсязі втіленими в життя, концепція сталого розвитку так і залишиться умоглядною теоретичною побудовою, штучним конструктом, не підкріпленим жодними вагомими підставами, спроможними стати переконливим аргументом на користь її реальної трансформації у принципово нову змістовну якість.

У наші дні у структурі навчально-виховного процесу у вищій школі дедалі більшої ваги набуває історико-географічна та краєзнавча проблематика, свідченням чого виступає наявність низки профільних дисциплін у вищих навчальних закладах України. Непересічною подією нашого сьогодення став вихід у світ ґрунтовної монографічної розвідки *В. П. Круля* «Ретроспективна географія поселень Західної України», чільне місце на сторінках якої відведене теоретико-методологічним контурам даної галузі знань, а також науковому обґрунтування концепції районування української етнічної території [17]. Різноманітна географо-краєзнавча тематика широко висвітлюється в багатьох публікаціях ряду українських вчених. Теоретико-методологічним вимірам географічного краєзнавства та дослідженню історичного шляху даного напрямку знань присвячена

монографія М. Ю. Костриці «Українське географічне краєзнавство: теорія, історія, постаті, практика» [15].

З початку ХХІ століття почала успішно розвиватися така практично зумовлена й державно значуща галузь суспільно-географічного знання, як *географія митної діяльності*. Наукову базу формування митно-логістичного напрямку заклали розробки М. Д. Пістуна, Н. Н. Коцан Я. Б. Олійника, К. В. Горба,. Однак найбільш системно дана сфера людської діяльності опрацьована Н. Н. Коцан у монографії «Територіальна організація митної діяльності України» [16]. В зазначеному дослідженні чітко окреслено об'єктно-предметні засади даного напрямку сучасної української суспільної географії, викладено та обґрунтовано концепцію функціонування митно-територіального комплексу. На сьогоднішній день вказана праця залишається основним теоретико-методологічним узагальненням у царині дослідження основ митної діяльності незалежної України з суспільно-географічного погляду.

Період активного розвитку переживає нині такий новий напрямок суспільно-географічного знання як *суспільно-географічна логістика*, або *геологістика*. Науковим обґрунтуванням логістичної діяльності займаються в Україні представники різних галузей знань, а з позицій суспільної географії даний напрямок людської життєдіяльності всебічно вивчає професор І.Г. Смирнов. Геологістичний напрямок ґрунтовно опрацьований І. Г. Смирновим у багатьох наукових публікаціях та монографії «Логістика: просторово-територіальний вимір», що стала логічним підсумком наукових студій вченого у галузі цієї новітньої ланки української суспільної географії [24]. Розвиток митно-логістичних досліджень слід розглядати не лише із загальнопізнавальної точки зору, а й крізь призму актуалізації національних економічних інтересів, обґрунтування стратегічних пріоритетів та системного опрацювання науково-концептуальних засад подальшого поступу незалежної Української держави.

В умовах української незалежності період відродження, а фактично повторного зародження переживав *ринково-географічний*, або *комерційно-географічний* напрям суспільно-географічної науки. Основна його сутнісна визначеність спричинена потребою у розробці та науковому обґрунтуванні суспільно-географічних засад ринкової економіки. У сучасних об'єктивних реаліях найбільшого значення з позицій комерційної географії набуває інвестиційна діяльність як потужний рушій структурно-трансформаційних перетворень в економіці держави, а також як могутній чинник успішного розвитку важливих секторів національного господарства та низки соціально значущих галузей людської діяльності. Теоретико-методологічні основи суспільно-географічного вивчення інвестиційної діяльності розроблені в роботах Ю.Д. Качаєва.

Упродовж першого десятиліття нового сторіччя високою інтенсивністю розвитку відзначалися дослідження у царині *регіональної політики* та її конструктивно-прикладного вираження – *регіонального розвитку*. Поворотним моментом на шляху подальшого розвитку

регіонально-політичних студій став Указ Президента України від 25 травня 2001 року «Про Концепцію державної регіональної політики», в якому чітко окреслено змістовні положення і стратегічні завдання цього важливого з науково-практичної точки зору напрямку діяльності органів державної влади. Другим важливим державним документом є «Основні засади державної стратегії регіонального розвитку», розроблені Міністерством економіки України у 2001 році.

Суспільно-географічним підвалинам регіональної політики присвячено низку статей у профільних виданнях, а також навчальний посібник «Основи регіональної політики» (2002 р.), опублікований співробітниками Науково-дослідного інституту регіональної політики Харківського університету за редакцією професора *А. П. Голікова*. У 2004 р. у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка вийшла в світ монографія «Регіональна політика в Україні: суспільно-географічний аспект», у якій синтезовано накопичений українською суспільною географією досвід у даній царині діяльності управлінських структур та інституцій місцевого самоврядування. Різноманітна тематика регіональної політики і регіонального розвитку України широко відображена у низці наукових публікацій *Г. В. Балабанова, І. О. Горленко, Я. Б. Олійника, В. І. Нудельмана, Г. П. Підгрушного, М. Д. Пістуна, А. Л. Мельничука* та інших українських вчених. Регіональні відміни розвитку трансформаційного процесу у розрізі функціонально-галузевої (компонентної) і територіальної структур господарського комплексу України в умовах ринкового реформування всебічно проаналізовано у колективній монографії «Трансформація структури господарства України: регіональний аспект» [28], опублікованій науковими працівниками відділу суспільно-географічних досліджень Інституту географії НАН України. Змістовну оцінку актуальних проблем регіонального розвитку України як теоретико-методологічного характеру, так і конструктивно-управлінського спрямування надано у навчальному посібнику *М. Д. Пістуна* та *А. Л. Мельничука* «Сучасні проблеми регіонального розвитку» (2009; 2010).

Важливою науковою проблемою є розробка з позицій суспільної географії концептуальних засад подальшого вдосконалення адміністративно-територіальної організації України і формування нової науково обґрунтованої мережі політико-адміністративного устрою нашої держави на теперішньому етапі її державно-політичного життя. Дане питання активно опрацьовують професори *А. І. Доценко, В. І. Нудельман, Я. Б. Олійник* та *М. Д. Пістун*.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Упродовж першого десятиліття ХХІ сторіччя успішно розвивалися як традиційні галузі суспільно-географічного знання, що відзначаються стабільно високим рівнем опрацювання первинного емпіричного матеріалу, глибиною теоретичного осмислення, систематизації та змістовного узагальнення накопиченої різноманітної інформації, так і нові для національної суспільної географії наукові напрямки, безпосередньо пов'язані зі

стабільним та динамічним розвитком передових наукових досягнень і найсучасніших технологій, докорінними соціальними перетвореннями, якісними світоглядно-ціннісними трансформаціями, виникненням і подальшим поширенням нових прогресивних форм геопросторової організації людського соціуму. Спостерігалось значне зростання наукового інтересу до низки призабутих або заборонених у період радянського тоталітаризму ділянок української суспільно-географічної науки. Усе вищесказане переконливо засвідчує, що суспільна географія володіє величезними пізнавальними і конструктивними можливостями, унікальним потенціалом науково-світоглядного поступу, подальшого творчого піднесення, підвищення статусного престижу, послідовного зростання соціально-практичної значущості та прикладної націленості, невпинного посилення іміджевих позицій у середовищі високоосвічених верств українського суспільства, насамперед його інтелектуальних, творчих, бізнесових та управлінських еліт, а також з-поміж широких кіл громадськості. Звідси логічно випливає неспростовне, аксіоматичне твердження, що відіграє принципове для нашої науки значення й має узагальнюючий характер: сучасна українська суспільна географія у своєму безупинному розвитку спирається не лише на напрацювання попередніх генерацій вчених, але й відзначається неабиякою перспективною спрямованістю, націленістю на майбутнє, орієнтованістю на прийдешні покоління науковців, органічно сполучаючи таким чином у нерозривну єдність, «неперервний потік» три часові виміри: минувшину, сьогодніня та майбуття.

Список літератури

1. *Багров Н. В.* Географія в інформаційному світі / Н. В. Багров. – К. : Либідь, 2005. – 182 с.
2. *Багров Н. В.* Регіональна геополітика устойчивого розвитку / Н. В. Багров. – К. : Либідь, 2002. – 256 с.
3. *Барановський М. О.* Наукові засади суспільно-географічного вивчення сільських депресивних територій України / М. О. Барановський. – Ніжин : ПП Лисенко, 2009. – 396 с.
4. *Бейдик О. О.* Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування / О. О. Бейдик. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2001. – 395 с.
5. Географічна наука в Національній академії наук України / [Л. Г. Руденко, О. М. Маринич, В. П. Палієнко та ін.] ; Л. Г. Руденко (ред.) ; НАН України, Інститут географії. – К. : Академперіодика, 2009. – 239 с.
6. *Гладкий О. В.* Наукові основи суспільно-географічних досліджень промислових агломерацій / О. В. Гладкий [за ред. С. І. Іщука] ; КНУ ім. Т. Шевченка. – К. : ВГЛ «Обрії», 2008. – 360 с.
7. *Гукалова І. В.* Якість життя населення України: суспільно-географічна концептуалізація / І. В. Гукалова – К.: ІГ НАН України, 2009. – 346 с.
8. *Джаман В. О.* Регіональні системи розселення: демогеографічні аспекти / В. О. Джаман. – Чернівці : Рута, 2003. – 392 с.
9. *Дністрянський М. С.* Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики / М. С. Дністрянський. – Львів : Літопис, 2006. – 490 с.
10. *Доценко А. І.* Сільське розселення в Україні : динаміка та структура / А. І. Доценко ; РВПС України НАН України. – К. : Фенікс, 2010. – 288 с.
11. *Доценко А. І.* Територіальна організація розселення : теорія та практика / А. І. Доценко ; РВПС України НАН України. – К.: Фенікс, 2010. – 536 с.
12. *Захарченко В. І.* Трансформаційні процеси у промислових територіальних системах України / В. І. Захарченко. – Вінниця : Гіпаніс, 2004. – 547 с.
13. *Іщук С. І.* Промислові комплекси України: наукові основи

територіальної організації навч. посіб. / С. І. Іщук. – К. : Вид. Паливода А.В., 2003. – 248 с. **14.** *Кандиба Ю. І.* Розвиток суспільно-географічної думки в Харківському регіоні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук : спец. 11.00.13 «історія географії» / Кандиба Ю. І. – К., 2009. – 22 с. **15.** *Костриця М. Ю.* Українське географічне краєзнавство: теорія, історія, постаті, практика / М. Ю.Костриця. – Житомир : Косенко, 2006. – 444 с. **16.** *Коцан Н. Н.* Територіальна організація митної діяльності України / Н. Н. Коцан. – Луцьк : Вежа, 2005. – 384 с. **17.** *Круль В. П.* Ретроспективна географія поселень Західної України / В. П.Круль. – Чернівці : Рута, 2004. – 382 с. **18.** *Лісовський С. А.* Основи сталого (збалансованого) економічного, соціального, екологічного розвитку / С. А. Лісовський ; [Л. Г. Руденко (відп. ред.)]. – Житомир : Полісся, 2007. – 108 с. **19.** *Любіцева О. О.* Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) / О. О. Любіцева. – К. : Альтерпрес, 2002. – 436 с. **20.** *Олійник Я. Б.* Соціальний розвиток села і територій сільського типу : навч. посібник / Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко. – К. : ВГЛ «Обрії», 2003. – 128 с. **21.** *Підгрушній Г. П.* Промисловість і регіональний розвиток України: [монографія] / Г. П. Підгрушній. – К. : Ін-т географії, 2009. – 300 с. **22.** *Пістун М. Д.* Розвиток суспільної географії в Україні у XX – на початку XXI сторіччя / М. Д. Пістун. – К. : ВПЦ «Київ. ун-т», 2009. – 112 с. **23.** *Ровенчак І. І.* Географія культури: проблеми теорії, методології, методики / І. І. Ровенчак. – Львів : ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2008. – 204 с. **24.** *Смирнов І. Г.* Логістика: просторово-територіальний вимір / І. Г. Смирнов. – К.: ВГЛ «Обрії», 2004. – 335 с. **25.** *Сосса Р. І.* Картографування території України: історія, перспективи, наукові основи / Р. І. Сосса. – К. : Наук. думка, 2005. – 292 с. **26.** *Сухий П. О.* Агропродовольчий комплекс Західноукраїнського регіону / П. О. Сухий. – Чернівці : Рута, 2008. – 400 с. **27.** Територіальна структура господарства і розселення населення в Україні / [За ред. В. П. Нагірної]. – К. : Акад. праці і соц. відносин ФПУ, 2010. – 280 с. **28.** Трансформація структури господарства України: регіональний аспект [За ред. Г. В. Балабанова, В. П. Нагірної, О. М. Нижник]. – К. : Міленіум, 2003. – 404 с.

Федюк О. М. Українська суспільна географія початку XXI сторіччя: провідні напрямки розвитку.

Розкрито змістовні риси та сутнісні особливості розвитку провідних наукових напрямків, що справили найбільший вплив на становище національної суспільної географії у межах даного часового відрізка. Розглянуто в загальних рисах творчий доробок провідних суспільних географів України на початку нового тисячоліття.

Ключові слова: українська суспільна географія, напрямок досліджень, вчений.

Федюк А. Н. Украинская общественная география начала XXI века: ведущие направления развития.

Раскрыты содержательные черты и сущностные особенности развития ведущих научных направлений, оказавших наибольшее влияние на положение национальной общественной географии в пределах данного временного отрезка. Рассмотрено в общих чертах творческое достояние ведущих общественных географов Украины в начале нового тысячелетия.

Ключевые слова: украинская общественная география, направление исследований, учёный.

Fedyuk O. M. Ukrainian social geography at the beginning of XXI century: basic directions of development.

The characteristics and special features of the main scientific directions of national social geography development in last times are disclosed. The main Ukrainian social geographers publications at the beginning of XXI century are investigated.

Keywords: Ukrainian social geography, direction of research, scientist.

Надійшла до редколегії 22.01.2013